

ZAMYŠLENÍ DVANÁCTÉ

ZAKLÁDÁME NA SVAŽITÉ PARCELE

„Byli jsme my čtyři tehdy jako ve věšteckém opojení a já nepochybuji, že to byla chvíle z nejšťastnějších v celém jeho životě i pro Otokara Březinu. Vůdcem naším byl nejstarší z našeho rodu, dědic jistých rodových tajemství, která se nepřejímají slovem, nýbrž očima, můj bratr poštmistr, a my tři ostatní docela bezděky a jako u vytržení podrobovali se jeho rozkazům. Já byl komandován až naspod stráně s dřevěnou tyčí, na jejímž vrcholku byla připevněna míra, druhý konec této míry nejen poslušně, nýbrž nadšeně držel Otokar Březina, tak mu zářili oči...

...poštmistr kontroloval naše výkony, snad měl na to i zednickou vodní váhu, potom nám poručil, abychom šli výš a tak jsme chodili a měřili až nahoru a Otokar Březina se divil, jak prostě, snadno a rychle změřil nestudovaný člověk výšku té stráně. Já byl ovšem pyšný na bratra, neboť 18 let jsem seděl ve školních lavicích, ale nic tak jednoduchého a rozumného by mně nenapadlo.“

Jakub Deml: Mé svědectví o Otokaru Březinovi, kapitola Měříme stráň (Březina s Demlem si vybrali pro stavbu společného domu stráň zvanou Bosna v Tasově a měří ji pro informaci architekta Bohuslava Fuchse)

Zamýšlíme-li se nad tématem dům ve svahu, nad tím, jak správně osadit rodinný domek do více či méně dramatické terénní konfigurace, obíráme se problémem relativně novým. Ještě v minulém století byly svažité parcely považovány většinou za nezastavitelné nebo pro stavbu využitelné jen s krajními obtížemi. Ve městech pak zůstávaly volné někdy i stovky let a z historie známe i případy, že sídlo, které bylo původně založeno třeba na říční terase, svým postupným rozšiřováním dorazilo na úpatí okolních kopců a ve vývoji se zastavilo. To potkalo např. původní Plzeň, dnes Starý Plzenec, město, založené pod přemyslovskou rotundou v údolní nivě, sevřené kopci sice nepřilíš vysokými, leč pro technologickou úroveň středověkého stavitelství nevhodnými. Proto jej lokátoři krále Václava III. považovali za bezperspektivní pro další rozvoj a pár kilometrů odtud raději v roce 1295 narýsovali a vytýčili zcela novou, velkolepější urbanistickou strukturu, dnešní Plzeň.

Pokud se na kopcích a horách vůbec stavělo, v Čechách povytce z důvodů kolonizačních či z potřeby využívat nerostného bohatství země nebo později i léčivé síly minerálních pramenů, stavělo se takřka výhradně po vrstevnici svahu, nikoli proti svahu, po svážnici. O tom se snadno může člověk přesvědčit i dnes např. v rázovitých vesničkách šumavského podhůří. Domy nad půdorysem obdélníka, často velmi protáhlého, jsou svou delší stranou přimknuty ke svahu. Vyjímek najdeme jen poskrovnu a jsou vždy determinovány nějakou atypickou místní situací (zatačka vozové cesty, potok, strž a pod.).

Tehdejší stavitel si totiž dobře uvědomoval, kolik hlíny a kamení musí nejprve lopotně ze svahu odkopat, aby vzniklo rovné místo pro dům. Dnes, v éře rypadel, buldozerů, nakladačů a mnohatunových nákladních aut, jakoby se někdy tahle obyčejná, leč užitečná zkušenost vytrácela. Vysoká hustota zástavby našich sídel nás pak pochopitelně také nutí vstupovat s výstavbou i na parcely často extrémně svažité.

Ve 20. století se tak v Evropě objevuje i nový koncept skupinového rodinného domu, dům terasový, kterým jsou ve městech zastavovány i nejprudší svahy. Jeho princip je založen na využívání střechy domu níže ležícího jako terasy před domem, situovaným o podlaží výše. Podobný způsob byl ostatně aplikován v mediteránní oblasti už od dob antických, šlo tu většinou o svahy a útesy na mořském pobřeží. U nás se této formě výstavby dostává větší pozornosti až v 60. a 70. létech, kdy jsou postupně zastavovány poslední volné parcely v intravilánech velkých měst.

Obecně je svažitý pozemek dnes považován za přitažlivý a zajímavý, hlavně pro možnosti výhledu, které většinou skýtá a které nám na rovné parcele bývají odepřeny. Téhle šance je však třeba využívat s rozmyslem a citem výtvarným i inženýrským. Často totiž osazení domu do terénu bývá vnímáno jako problém podružný, jako něco, co koneckonců vždy (nebo alespoň téměř vždy) můžeme zvládnout nasazením bagrů a buldozerů, s čím tedy není nutné se příliš zdržovat. Výsledkem pak namnoze bývá dům, který je v trvalé disharmonii se svým okolím po celou dobu své existence, dům jaksi arogantní, povýšeně převádějící miliony let vytvářenou morfologii terénu na otázky výlučně technologické. Řada domů, které se dodnes stavějí, vypovídá o nepřátelství člověka a „hory“, na které se rozhodl svůj dům postavit. Bez ohledu na náklady, bez ohledu na ducha místa, bez ohledu na zřetele provozní. A to je samozřejmě škoda.

Jsou dva aspekty, které musí být uváženy především. Bude hlavní vstup do domu orientován po svahu z přístupové cesty nad domem či odspodu, proti svahu ? Je převýšení stávajícího terénu na vzdálenost hloubky domu větší či menší než průměrná konstrukční výška podlaží, tzn. cca 3 m ? Podívejme se teď na možné varianty odpovědí podrobněji.

Jestliže jsme se tedy stali majiteli pozemku, svažujícího se (nejlépe pochopitelně jižním směrem) od přístupové cesty dolů, zvažme nejprve, zdali bychom nemohli využít převýšení terénu tak, že bychom vedli hlavní vstup do vrchního podlaží domu a odtud vnitřním schodištěm sestupovali dolů, na úroveň parteru před domem. Znamená to takřka vždycky netradiční řešení vnitřní dispozice, avšak dobrý projektant může právě tohle považovat za výzvu: vždyť opravdu nemusí nutně a vždy být podkroví ložnicové a přízemí pro denní provoz.

Řešení, ke kterým lze takto dospět, pak mohou často obohatit kvalitu života obyvatel domu překvapivým přínosem. Považuji za nutné tu ovšem opět zdůraznit, že jednou ze základních předností bydlení v rodinném domku ve srovnání s bydlením ve standardním bytě je ono spojení exteriéru s interiérem, tzn. bezprostřední napojení hlavních obytných místností na zahradu, rozšíření vnitřního obytného prostoru směrem ven. Přinutí-li nás svažité terén od téhle možnosti ustoupit, znamená to skoro vždy, že dům nebyl po stránce dispoziční a provozní dobře koncipován.

Pod přístupovou cestou bývá také nezřídka uložena i kanalizace. Je-li tedy tato cesta vedena nad domem, je třeba při úvahách o provozu v domě zohlednit i její hloubkové uložení. Velmi snadno by se nám totiž mohlo stát, že z přízemí domu, natož z jeho suterénu, nedokážeme kanalizační přípojku do řadu vůbec spádově zaústit a budeme muset splašky přečerpávat. Je to řešení opravdu krajní, svědčící většinou o nezvládnutí projektantského řemesla.

Jiný problém nastává při opačné pozici přístupové cesty, v situaci, kdy je vedena naopak při dolním okraji stavební parcely, která od ní stoupá do kopce vzhůru. Navrhne-li tu projektant částečně zapuštěné suterénní podlaží s vjezdem do garáže, bývá většinou zaděláno na nepěkný, převýšený dům s mohutným soklem. Provede-li se podezdívka navíc v kameni (obyčejně bývá v kraji užívána žula), bolívají nohy už při pouhém spatření těch 10 či 15 nevlídných schodů, které pak zmáhají onen zbytečný výškový rozdíl.

Doporučit se tu dá několik řešení. Bud' je možné zapustit dům co nehlouběji tak, aby sokl nebyl odspodu vyšší než 80 - 90 cm. To ovšem znamená rezignovat na garáž pod domem a vyvolává nutnost ji situovat jinam. Ostatně - garáž na povrchu je také vždy levnější než garáž v suterénu. Velmi zajímavé výhody přináší i mezzonetové uspořádání domu s posunutím poloviny dispozice o polovinu výšky podlaží. Další možností je pak i maximální „roztažení“ půdorysu domu po vrstevnici svahu tak, aby jeho potřebná hloubka byla co nejmenší. Půdorys se tak protahuje do výrazného obdélníku, ale terénní převýšení pod domem se tím eliminuje na přijatelnou hodnotu. Přesně tak ostatně bývají utvářeny i ony obdivované tradiční chaloupky na českých horách i v podhůří...

Zamysleme se nyní nad vlivem vlastního sklonu terénu. Je-li hodnota převýšení mezi protilehlými průčelími domu blízká výšce 3 m (znám dokonce realizace rodinných domků na svazích, kde šlo o rozdíl dvojnásobný), je dobré svou dispoziční úvahu opřít o situování hlavního vstupu do vrchního podlaží domu, podkroví, jak naznačeno v přecházejícím výkladu. Většinou se však potýkáme s převýšením méně extrémním, jeden či dva metry, jež je sice značné, ale výškový rozdíl podlaží nepředstavuje. Tady bychom měli mít na zřeteli obecné pravidlo, že dům má pokud možno kopírovat terén co nejdůsledněji. Mimo jiné i proto, aby se vyrovnala bilance výkopů a násypů a nebylo nutné vykopanou zeminu stěhovat pryč či ji na parcelu naopak dovážet. Při nákladech kolem 50 Kč na 1 km provozu soupravy tahače s vlekem je jistě rozmysl v této věci nanejvýš potřebný.

Doporučuji proto výškový rozdíl rozložit zhruba na tři stejné díly. První z nich kompenzovat před domem předloženou rampou či schůdky do výšky 60 - 70 cm, druhou třetinu v domě (např. posunem výškové úrovně obývacího pokoje a jídelny a vytvořením podlahového stupně či nízké galerie) a zbytek za domem vytvořením meze či zídky na zahradě. Takto se nám může podařit celkovou hodnotu převýšení rozdrobit a tím její působení co nejvíce oslabit.

Máme-li pro stavbu rodinného sídla k dispozici pozemek ve svahu, máme velkou příležitost. Bývá dobré se nad ní zamyslet tak, aby náš dům přednosti parcely zúplna využil.